

Cantó, «si la font no està molt *abenada* podem passar» Cabdella (1964); també de torrents i vessants de serra: «quan s *abéne* aquell barranc ---» Tornafort (1964), «aquesta primavera totes muntanyes s *abénen*» (regalen d'aigua) Aguilar de Bassella (1956). Es podria conjecturar si un nom de peix *avenarda* pot venir d'aquí («rèmols e *avenardes*, palaya blanca, çavoga de mar» Balaguer 1313, *BABL* XII, 422, però veg. altres conjectures que he fet: cf. *ROARDA*). *Desvenar* o *esvenar*; en AntCanals no es veu segur si la idea bàsica es la de 'jugular' o 'estroncar' o és variant de *esvanir* 'dissipar': «Diu St. Bernat que dolor de mala muller serà *asvenada* quan sabràs mal de la muller dels altres» (*CoDoACA* XIII, 258); *desvenadura*. *Transvenar-se* [Lab. 1840]. *Extravenar-se*.

CPT.: alteració de *vena-artèria* = : «com me tayavan el braç me servà sa *venalteri*» glosses del cavall traïdor (*DAG*). *Vena-segat* 'trenc vertical en la roca' Gironès (P. Serra, *AORBB* v); així ho sento també a Medinyà (1964), però més que pròpiament cpt. de *vena*, deu ser alteració de *pena-segat* = *penya-segat*, afectat per etimologia popular.

Vena de tela, mala grafia per *vena*

VENABLE, mot heretat del llatí *venabulum* 'gros dard llancívol' per via semi-culta. □ 1.ª doc.: fi S. XIV.

Dicc. de rims de JMarc (809, 1318) i des del *DTO*. «Així com lo porc salvatge com veu los homens prop si, ab lo mortal *venable* --- apareyla la dent, arrissas tot, e lansa s là on veu los *venables* e les lances e ls darts, per semblant forma lo molt inflammat Aníbal se lançava en la batalla ---», AntCanals (*Sc. e Anibal*, *NCL*, 72.28). Ha sobreviscut a Mall. amb el sentit de «bastó per tupar» (Moll, *AORBB* IV, 112, i cita del *DAG*).

Venabulum en llatí era derivat de *VENARI* 'caçar, anar de cacera'. D'on els mots savis *venació* (Lab.) i *venatori* (Lab.). Un mot *venat* com el cast. *venado* 'cervo' no sembla haver estat mai català; el mot apareix en un doc. de 1409 (CaCandi, *MiscHiCat*. I, 26) però en un sentit que se m'escapa.

Venal, *venalitat*, *venalment*, V. *vendre* *Venansal*, *venarsal*, *venassal*, V. *vendre* *Vena-segat*, V. *vena* i *penya Venat*, *venatge*, *venàtic*, V. *vena Venatori*, V. *venable Vençar*, V. *vent* (*VENT*) *Vencell*, mot fronterer, del cast. *vencejo*

VÈNCER, del ll. *VINCERE* id. □ 1.ª doc.: orígens.

Ja el tenim en arcaïcs documents dels Ss. XI-XIII. En un de relatiu als límits de Guissona, dels anys 1040-1070, planejant una batalla judiciària entre el paladí del Bisbe d'Urgell i el de Ramon Gombau: «si-n ban batalla et suo òmine de R. Gonbañ i *venz* ---, episcopo feneschat ---, et si --- òmine de d. episcopo i *venz* --- fenescat Remon, --- et si i *venz* ipso òmine de d. episcopo --- Remon G. li o jakescha ---»; «aconsellam --- vos po[s]setz ab vostres enemics, e que aquestz façatz anar ahontadament, e que --- puxatz

servir la cort, e així *vençrem-los totz*», carta al Bisbe d'Urgell de B. de Lliri, ribagorçà enviat a Roma, c. 1251 (PPujol, *DocVgÜrg*. L.4, 1.8, 1.10, 16.29).

Tot seguit literàriament. «--- Volg temtar lo Diabie N. Sr. per aizò qar él *venceg* lo primer om, Adam; Diabie axajà N. Sr. per glotonia, quan li díx feðés, de la pedra, pa; e lo exajà ---», *Homilies*, 6v12 (pf. 3 'va vèncer, féu caure'). «La doussa color que us apar./ e i dous ris, que tot altra *vens*, / mi fan enaissí tremolar cum fai la fulla le fortz ven(t)s», poema del rossellonès Ponç d'Ortafà, II, v. 48 (princ. S. XIII, † c. 1240, *RLR* LXVII, 104). Sovint en les *VidesR*, entre altres amb el sentit de 'refutar' («fo de gran fermetat en *vèncer* --- *vencé* poderosament» 253r1, trad. «efficacissimam in *convincendos* --- potenter *convicit*» 796.24), i en bastantes formes conjugades. Per a l'explicació de les quals, veg. allà vol. I, § 68.

Es oportú plantejar especialment la qüestió de si en el període arcaic de la llengua el participi passiu era *vençut* o *vencut* —com ft. *vaincu* i oc. ant. *vencut*— però en català medieval era ja *vençut* (sovint grafiat *vensut*) i és força improbable que ni en el període arcaic vagi tenir *ku* en cat.; per tant és a tort que SSivera imprimí «no és *vencuda* per malícia saviesa» (St. V. 25 F., *Quar.*, 18.199) sense suplir a la *c* el trencat gràfic. Car ni en les *VidesR* del S. XIII, tot i haver estat escrites arran de la frontera occitana, ja quasi no es troba sinó amb *s*: hi ha sis exs. de la grafia *vensut*, contra dos de *vencut*: «*vencuda* la mort, regnes em-per-tos-temps» P173v1 (i 167r2); com que hi intervingueren diversos traductors i copistes, algun d'ells de llenguatge més occitanent, és possible que aquesta variant sigui deguda a un de la zona ja fronterera al N. de Prada; fins i tot en aquests casos es podria dubtar si calia suplir la cedilla; si bé sembla que no, car els escribes de les *VidesR* confonen quasi sempre els dos sons *s* i *ç*; i *c* per *ç* no s'hi troba sinó en molts poques excepcions, cap a la fi de l'obra.

El qui és bastant segur que degué usar *vencut* és Cerverí de Girona i en recordo alguna prova segura en les seves obres, si bé ell val menys com a testimoni del català que de l'occità acatalanat en què es poetitzava llavors; en el còdex del seu cançoner líric (Sg) hi ha més d'un cop *vencut* (f° 4r^o = 11/47.10) però també s'hi veu un cas de *vençut* (f° 27v^o = 80/37.7): «vostr' enemics --- los veyretz *vencuts* e mortz e matz», «de rey vey --- perduitz / e vey *vèncer* *vencedors* e *vençutz* / e feus toltz ---».

Vèncer és un dels verbs en -er (-re) on la vocal, a l'època arcaica, sofria metafonia en *i* a l'imperatiu: «*vinç* tu mateix e no seràs *vençut*», Llull, *Proverbis de Ramon* (ed. 1928), 63.

D'altra banda l'inf. *vençre* (amb futurs i cond. del tipus *vençré*, *vençria*). Cosa que es perpetua des dels orígens fins al S. xv, per bé que no manquin alguns casos medievals de l'inf. modern *vèncer* (repetidament en les *VidesR*, supra, i 235v1). El *DAG* dona cites de *vençre* en Llull, *Boeci* i algun altre text del S. xiv, i també del xv (JnEsteve, Quinto Cúrcio), «fer-nos *vençre* nostres enemics» report de la guerra contra